

X. Cestovní ruch

Cestování – součást moderního životního stylu

Cestovní ruch se ve druhé polovině dvacátého století prosadil jako nejvýraznější společenský, kulturní i ekonomický jev. Na cestování a aktivitách spojených s cestovním ruchem se každoročně podílí značná část světové populace. Cestování lidí za poznáním, rekreací, sportem, kulturou, z náboženských důvodů anebo jen za účelem trávení volného času a rovněž tak z pracovních a obchodních důvodů se stalo neodmyslitelným rysem života mnoha lidí a současného životního stylu. Cestování a cestovní ruch jsou aktivity, které celosvětově představují jeden z nejvýraznějších ekonomických stimulů. Odborníci odhadují, že celkový objem ekonomických aktivit k uspokojení poptávky po cestování se celosvětově řadí na třetí místo za ropný a automobilový průmysl.

Za uplynulých 50 let se ve světě počet účastníků zahraničního cestovního ruchu (tj. kdy turista překročí hranice své domovské země) zvýšil z 25 milionů v roce 1950 na téměř 700 milionů v roce 2000, tj. zhruba 28krát. Ve stejném období stouply devizové příjmy z mezinárodního cestovního ruchu (bez dopravy) z 2,1 mld. USD na cca 475 mld. USD. Další stovky milionů lidí cestují a tráví dovolenou ve své zemi. V roce 2001 došlo v mezinárodním cestovním ruchu po dvacetiletém nepřetržitém růstu příjezdů k mírnému poklesu v důsledku zářijových teroristických událostí v USA, které vyvolaly obavy z cestování

Tab. č. X/1

Nejnavštěvovanější turistické destinace – vývoj od roku 1950 (podle počtu příjezdů)

1950	Podíl	1970	Podíl	1990	Podíl	2000	Podíl
USA	71%	Itálie	43%	Francie	38%	Francie	35,3%
Kanada		Kanada		USA		USA	
Itálie		Francie		Španělsko		Španělsko	
Francie		Španělsko		Itálie		Itálie	
Švýcarsko		USA		Maďarsko		Čína	
Irsko	17%	Rakousko	22%	Rakousko	19%	Velká Británie	15,2%
Rakousko		Německo		Čína		Ruská federace	
Španělsko		Švýcarsko		Mexiko		Mexiko	
Německo		Jugoslávie		Německo		Kanada	
Velká Británie		Velká Británie		Kanada		Německo	
Norsko	9%	Maďarsko	10%	Švýcarsko	10%	Rakousko	11,0%
Argentina		Československo		Velká Británie		Polsko	
Mexiko		Belgie		Řecko		Maďarsko	
Nizozemí		Bulharsko		Portugalsko		Hongkong Čína	
Dánsko		Rumunsko		Malajsie		Řecko	
Ostatní země	3%	Ostatní země	25%	Ostatní země	33%	Ostatní země	38,5%
Celkem	25,3 mil.		165,8 mil.		458,2 mil.		696,7 mil.

Pramen: WTO

X. Cestovní ruch

leteckou dopravou. Tabulka ukazuje vývoj struktury cíle cest zahraničních návštěvníků v uplynulých padesáti letech – z přehledu je zřejmé výrazné oslabení podílu prvních pěti cílových zemí a posílení ostatních zemí na světovém trhu cestovního ruchu. Zahraniční cestovní ruch bude významným socioekonomickým jevem v současném století i přes negativní vlivy vyvolané v různých oblastech světa především teroristickými útoky a politickou a bezpečnostní nestabilitou. Cestovní ruch se vyznačuje silnou regenerační schopností a přizpůsobením – např. pokles cest v důsledku obav z letecké dopravy byl ze značné části dočasně nahrazen cestováním na kratší vzdálenosti, např. automobilovou dopravou. Trendy vývoje ukazují, že v souladu s rozvojem dopravních možností a postupující globalizací se zvyšuje podíl nových regionů na celosvětovém trhu, i když tzv. bezpečné destinace mají v tomto směru výhodu.

Zahraniční cestovní ruch

Vývoj cestovního ruchu v České republice do roku 1989 byl omezen geopolitickou situací; pokud naši občané cestovali do zahraničí, bylo to do „spřátelených“ zemí, cesta do Jugoslávie byla výjimkou a „Západ“ byl pro naprostou většinu nedostupný. Výrazný rozvoj cestování nastal po uvolnění hranic a pádu železné opony. Změna politické situace se projevila jak v příjezdech zahraničních návštěvníků,

Tab. č. X/2

Příjezdy zahraničních návštěvníků do ČR a výjezdy občanů ČR do zahraničí (podle hraniční statistiky)

mil. osob	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002**
Příjezdy	36,6	50,9	69,4	71,7	101,1	98,1	109,4	107,9	102,8	100,8	104,3	103,1	98,8
Index *	123,6	139,1	136,3	103,3	141,0	97,0	111,6	98,6	95,3	98,0	103,4	98,9	95,8
Výjezdy	13,4	30,7	32,7	31,0	45,8	44,9	48,6	46,1	43,6	40,0	38,2	36,2	34,5
Index *	171,8	229,1	106,5	94,8	148,1	97,8	108,2	94,8	94,7	91,7	95,5	94,9	95,3

Pozn.: * v % proti předchozímu roku, ** odhad MAG Consulting

Pramen: ČSÚ

Graf č. X/1

tak i ve výjezdech našich občanů do zahraničí.

Česká republika má všeobecně příznivé podmínky pro rozvoj cestovního ruchu. Podle hraniční statistiky přijíždí do České republiky ročně kolem 100 miliónů návštěvníků. V této statistice jsou zahrnuty všechny osoby, které překročí státní hranici, tj. i jednodenní návštěvníci a tranzitující osoby. Podrobná statistika přijíždějících turistů, tj. těch návštěvníků, kteří v navštívené zemi alespoň jednou přenocují, se u nás nesleduje (stati-

X. Cestovní ruch

stický se sleduje počet hostů v ubytovacích zařízeních). Od roku 1990 do roku 2000 se příjezdy zahraničních návštěvníků zvýšily 2,85krát, tj. v průměru o 11 % ročně; v roce 2001 i v roce 2002 došlo k poklesu (vliv teroristických událostí v roce 2001 a povodní v roce 2002). V tomto období se zhruba ve stejném poměru zvýšily výjezdy našich občanů do zahraničí (včetně jednodenních cest). Od roku 1996 dochází ve výjezdech k poklesu, kromě jiných důvodů se v tomto trendu projevuje snižování počtu jednodenních cest (tzv. nákupní turistiky).

Nejvíce zahraničních návštěvníků přijíždí přes hranice s Německem – v roce 2001 to bylo 44,7 %, dále přes hranice s Polskem – 27,4 %, Slovenskem – 14,0 %, Rakouskem – 11,8 % a leteckou dopravou – 2,1 %. U letecké dopravy poklesl v závěrečných měsících roku počet cestujících jako ohlas na teroristické události ze září 2001, přesto celoročně počet cestujících leteckou přepravou vzrostl.

Při výjezdech do zahraničí překračují naši občané nejčastěji hranici s Německem – 9,5 %, dále se Slovenskem – 23,5 %, s Polskem – 22,8 %, Rakouskem – 19,1 % a letecky z 5,2 %.

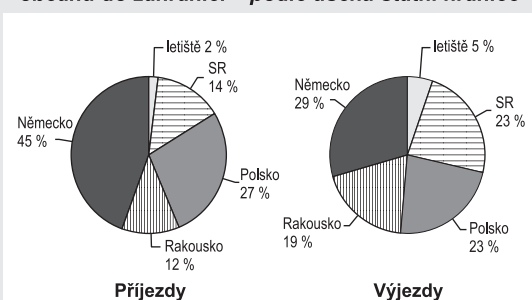
Zahraniční cestovní ruch má svůj odraz i v ekonomických ukazatelích, devizových příjmech a výdajích. Vzhledem k poměru příjezdů zahraničních návštěvníků a výjezdů našich občanů je devizová bilance zahraničního cestovního ruchu vysoce aktivní. Devizové příjmy ze zahraničního cestovního ruchu představují zhruba hodnotu 10 % veškerého exportu zboží. Devizové výdaje na zahraniční cestovní ruch se pohybují ve výši cca 50 % příjmů, čímž cestovní ruch vytváří aktivní devizové saldo.

Aktivní saldo zahraničního cestovního ruchu je mimořádně významným přínosem pro platební bilanci státu – v roce 2001 pokrylo schodek zahraničního obchodu se zbožím z cca 55 %, v roce 1999 dokonce z 87 %. Přehled za poslední léta uvádí další tabulka.

Nejčastějšími místy pro trávení dovolené našimi turisty v zahraničí jsou v současnosti Chorvatsko (850–900 tisíc turistů), Slovensko (cca 450 tisíc turistů), Itálie (350–400 tisíc turistů), Řecko (cca 350 tisíc turistů), Španělsko (cca 200 tisíc

Grafy č. X/2

Příjezdy zahraničních návštěvníků a výjezdy našich občanů do zahraničí – podle úseku státní hranice

Tab. č. X/3

Podíl cestovního ruchu na pokrytí schodku obchodní bilance

Období	v mld. Kč		% pokrytí schodku OB přebytkem CR
	Obchodní bilance	Bilance cest. ruchu	
1997	-155 207	40 200	25,9
1998	-84 003	63 781	75,9
1999	-65 831	57 382	87,2
2000	-120 825	65 701	54,4
2001	-117 189	65 331	55,7
1/2 2002	-20 746	24 192	120,1

Pramen: ČNB

X. Cestovní ruch

Tab. č. X/4

Příjmy, výdaje, saldo zahraničního cestovního ruchu – Česká republika v Kč, USD a EUR

Období	Příjmy z cestovního ruchu			Výdaje na cestovní ruch			Balance příjmů a výdajů		
	v mil. Kč	v mil. USD	v mil. €	v mil. Kč	v mil. USD	v mil. €	v mil. Kč	v mil. USD	v mil. €
1993	45 437	1 558,50	1 332,30	15 368	527,10	450,60	30 069	1 031,40	881,70
1994	64 170	2 229,70	1 884,00	45 606	1 584,60	1 338,90	18 564	645,10	545,10
1995	76 301	2 875,20	2 224,10	43 330	1 632,80	1 263,10	32 971	1 242,40	961,00
1996	110 620	4 075,20	3 253,00	80 170	2 953,40	2 357,60	30 450	1 121,80	895,40
1997	115 700	3 647,40	3 231,70	75 500	2 380,10	2 108,90	40 200	1 267,30	1 122,80
1998	124 902	3 870,80	3 453,80	61 121	1 894,20	1 690,10	63 781	1 976,60	1 763,70
1999	109 142	3 154,40	2 959,20	51 760	1 495,90	1 403,40	57 382	1 658,50	1 555,80
2000	115 071	2 981,90	3 231,40	49 370	1 279,40	1 386,40	65 701	1 702,50	1 845,00
2001	118 133	3 105,70	3 466,00	52 802	1 388,10	1 549,20	65 331	1 717,60	1 916,80
1/2 2002	46 852	1 350,60	1 507,20	22 660	653,20	728,90	24 192	697,40	778,30

Pramen: ČNB

turistů) atd. Podle průzkumu zajišťovaného Českým statistickým úřadem dosáhl počet zahraničních cest delších než 4 přenocování (bez služebních a obchodních cest) v roce 2001 cca 3,3 miliónu, to znamená, že v průměru každý třetí občan naší republiky vycestoval do zahraničí. K zajištění zahraniční dovolené využívají naši občané z 60 % služeb cestovních kanceláří. Průměrné výdaje na 1 zahraniční cestu delší než 4 přenocování byly zhruba 14 tis. Kč.

V ubytovacích zařízeních cestovního ruchu se ročně u nás ubytuje zhruba 10 miliónů hostů, z nichž necelou polovinu tvoří cizinci (v roce 2001 10 766 tis. hostů, z toho 5 194 tis. cizinci). Z cizích hostů tvoří největší podíl hosté z Německa (údaje roku 2001) – cca 30 %, dále Polsko – 7,5 %, Itálie – 6 %, Spojeného království Velké Británie a Severního Irska – 5,4 %. Pořadí první patnáctky za 1. pololetí 2002 v počtech návštěvníků a počtu přenocování uvádí tabulka.

Domácí cestovní ruch

Pod pojem domácí cestovní ruch se zahrnuje cestovní ruch domácích návštěvníků na území sledované země. Přitom cestovní ruch zahrnuje velmi různorodé aktivity, např. koupání, sportování, rybaření, lázeňské pobyty, návštěvy kulturních zařízení, návštěvy veletrhů, obchodní jednání apod., ale také víkendové pobyty na chatách, chalupách, u příbuzných a známých). Zlepšující se ekonomická situace přispěla ke zvýšení aktivit i v domácím cestovním ruchu. Podle výše uvedeného průzkumu o cestování našich občanů tráví svou dovolenou v České republice mimo místo svého bydliště kolem 5 mil. osob, z toho však zhruba jedna třetina uskutečňuje dva a více takových pobyty. To znamená, že každý druhý až třetí občan naší republiky uskuteční za rok minimálně jeden takový pobyt. U obyvatel měst je to necelá polovina a u venkovských obcí necelých 30 %.

X. Cestovní ruch

Tab. č. X/5

TOP 15 v návštěvnosti v ubytovacích zařízeních cestovního ruchu (leden až červen 2002)

Počet příjezdů				Počet přenocování			
Pořadí	Země	Počet hostů	index 2002/01	Pořadí	Země	Počet	index 2002/01
1.	Německo	702 876	91,2	1.	Německo	2 778 339	90,9
2.	Polsko	181 742	98,3	2.	Itálie	455 832	80,5
3.	Itálie	153 243	84,9	3.	V. Británie a Sev. Irsko	392 734	106,2
4.	V. Británie a Sev. Irsko	142 164	105,4	4.	Polsko	387 589	90,6
5.	Slovensko	107 805	98,0	5.	Rusko	324 433	109,0
6.	Francie	100 339	105,5	6.	Slovensko	304 420	98,6
7.	Rakousko	91 495	104,2	7.	Nizozemsko	274 755	86,8
8.	Spojené státy americké	90 667	83,3	8.	Spojené státy americké	265 056	79,5
9.	Nizozemsko	82 838	91,9	9.	Francie	262 570	100,4
10.	Rusko	59 676	114,2	10.	Rakousko	192 809	107,1
11.	Španělsko	57 265	110,2	11.	Španělsko	176 954	111,6
12.	Izrael	51 429	62,3	12.	Izrael	145 911	61,0
13.	Japonsko	48 379	107,1	13.	Dánsko	143 472	79,6
14.	Dánsko	45 771	78,4	14.	Švédsko	115 099	81,1
15.	Švédsko	39 893	79,4	15.	Japonsko	99 911	109,5
Hosté celkem		4 761 263	92,1	Hosté celkem		16 084 747	92,2
v tom cizinci		2 324 573	93,0	v tom cizinci		7 362 674	91,3
domácí ČR		2 436 690	91,3	domácí ČR		8 722 073	92,9
% podíl cizinců		48,8	x	% podíl cizinců		45,8	x
Domácích		51,2	x	domácích		54,2	x

Pramen: ČSÚ

Charakteristickým rysem pro české občany je trávení dovolených a víkendů na chatách a chalupách a u známých i příbuzných. Podle údajů sčítání lidu disponuje 13,2 % domácností tzv. druhým bydlením. Počet dovolených delších než 5 dnů strávených na chatě nebo chalupě dosahuje 20–25 % ze všech dovolených strávených v tuzemsku mimo trvalé bydliště, dovolených strávených u známých a příbuzných dalších cca 15 % z celkového počtu dovolených. Pěší turistika, pobyty na horách kolem dosahují 15 %, lyžařské pobyty kolem 7 %, poznávací zájezdy cca 5 %, o něco méně ozdravné pobyty a zbytek různé jiné účely. Pokud jde o časové hledisko, uskutečňuje se nejvíce domácích i zahraničních cest v letních měsících – od června do září je to 85 % cest, v období od ledna do května zhruba 11 % cest a zbývající část v období od října do prosince.

Průměrné výdaje na 1 den domácí cesty v roce 2002 dosáhly cca 420 Kč, na 1 domácí cestu delší než 4 přenocování cca 4900 Kč. Lze odhadnout, že výdaje na domácí cesty, které jsou delší než 4 přenocování, dosahují ročně kolem 30 mld. Kč, k tomu přistupují i výdaje na kratší cesty a výlety. Podle šetření ze statistiky rodinných účtů dosáhly výdaje na rekreaci a kulturu (bez nákladů na vlastní do-

X. Cestovní ruch

Tab. č. X/6

Analýzy ze satelitního účtu cestovního ruchu

Ukazatel – podíl cestovního ruchu v % – rok 2000	Svět	Evropská unie	Česká republika *
<i>Podíl devizových příjmů z CR na vývozu zboží</i>	12,8	13,7	9,3
<i>Podíl cestovního ruchu na celkových investicích</i>	8,9	9,9	10,3**
<i>Podíl cestovního ruchu na spotřebních výdajích</i>	10,4	12,8	14,0
<i>Podíl CR na zaměstnanosti (v %):</i>			
<i>- průmysl CR (odvětví přímo sloužící CR)</i>	3,1	4,8	3,3
<i>- ekonomika CR (průmysl CR + další odvětví)</i>	8,2	12,0	11,8
<i>Přínos CR pro tvorbu HDP (v %):</i>			
<i>- průmysl cestovního ruchu</i>	4,2	4,7	3,6
<i>- ekonomika cestovního ruchu</i>	10,7	12,1	13,2

Pozn.: * propočty MAG Consulting, rok 2001, ** rok 1999

Pramen: z podkladů World Travel & Tourism Council, ČSÚ aj. zdrojů MAG Consulting

prahu) na 1 člena domácnosti v roce 2000 cca 7900 Kč, z toho na dovolenou s komplexními službami 1882 Kč.

Je zřejmé, že vedle sociální stránky má cestovní ruch významné ekonomické dopady. Cestovní ruch však není uzavřené ekonomické odvětví, jehož přínosy lze měřit ekonomickými ukazateli jako např. v průmyslu, zemědělství apod. Propočet ekonomických přínosů cestovního ruchu je předmětem tzv. satelitního účtu cestovního ruchu (zjišťuje se podíl ekonomických aktivit vyvolaných poptávkou cestovního ruchu na tvorbě přidané hodnoty, resp. HDP v jednotlivých odvětvích, na zaměstnanosti, na objemu investic atd.).

Ing. Josef Říha, Mag consulting (www.magconsulting.cz)